

A FILOZÓFIA 1. ÉS FILOZÓFIA 2. TANTÁRGY PROGRAMJA

I. évfolyam, I-II. félév

Nappali és levelező tagozat

2005/06. tanév

FILOZÓFIA 1. (I. félév):

Bevezetés a filozófia történetébe. Az antik filozófia kezdetei. Hérakleitosz, Pithagoras, Demokritosz. Szókratész filozófiája.

Platon ideatana, államelmélete, etikai és esztétikai nézetei.

Arisztotelész elmélete a szubsztanciáról, az okságról, az államról, a logikáról, az etikáról és az esztétikáról.

A korai keresztény filozófia. A hit és tudás viszonya. A patrisztika. Szent Ágoston.

A skolasztika. Anzelmus, Averroës, Aquinoi Szent Tamás filozófiája. Az istenbizonyítékok. A létező és a lényeg viszonya.

Az újkori filozófia kezdetei. A reneszánsz társadalomfilozófia. Dante, Machiavelli, Morusz Tamás, Campanella, Erasmus.

Nicolaus Cusanus. Giordano Bruno panteista filozófiája.

Bacon empirikus és Descartes racionalista filozófiája.

Spinoza, valamint Leibniz filozófiája.

A francia és az angol felvilágosodás filozófiai elméletei. Társadalmi szerződés elméletek. Hobbes, Locke, Montesquieu, Rousseau, Voltaire, La Mettrie, Diderot.

FILOZÓFIA 2. (II. félév):

A szenzualizmus Locke, Berkeley, Hume filozófiájában.

A felvilágosodás a német filozófiában. Kant, Herder.

Fichte, Schelling, Hegel filozófiai elmélete.

Az életfilozófiák. Schopenhauer, Nietzsche, Bergson.

A XIX-XX. századi materialista filozófiák.

A pozitívizmus. A racionalizmus és az empirizmus meghaladásának kísérlete. Comte, Spencer.

A egzisztencialista filozófia. Kierkegaard, Jaspers, Heidegger, Marcel és Sartre.

A hermeneutika. Schleiermacher, Dilthey, Gadamer.

A logikai pozitívizmus. Bizonyításelméletek a filozófiában. A tudomány és a nyelv viszonya. Schlick, Neurath, Carnap, K. Popper, Russel, Wittgenstein.

A posztmodern a filozófiában. Lyotard, Rorty, Foucault, Derrida.

A perszonalizmus.

A XX. századi keresztény filozófia. Pierre Teilhard de Chardin, Karl Rahner, Blondel, Weissmahr B., Boros L.

A félévek lezárása: I-II félév: aláírás és kollokvium. Írásbeli vizsga.

A FILOZÓFIA 1. előfeltétel ~~tantárgy~~, eredményes lezárása esetén vehető fel a FILOZÓFIA 2. tantárgy.

Az aláírás feltételei: I-II. félév: részvétel az előadásokon.

A vizsgajegy megállapításának szempontjai:

- tétel kidolgozása az előadások ismeretanyagából,

- egy választott – az adott félév ajánlott irodalmában szereplő – kb. 30-50 oldal terjedelmű forrásszöveg/részlet/ ismertetése.

A tantárgy oktatója: Bordi Károly főiskolai docens, K ^{214.} szoba

A FILOZÓFIA KOLLOKVIUM TÉTELEI
2004/05. tanév

I. félév: kollokvium FILOZÓFIA 1.

1. Az antik filozófia kezdetei. Hérakleitosz, Pithagorász, Demokritosz.
2. Szokratész filozófiája.
3. Platon filozófiája.
4. Arisztotelész filozófiája.
5. A korai keresztény filozófia. A patrisztika. Szent Ágoston.
6. A skolasztika, Anselmus, Averroes, Aquinoi Szent Tamás. Az istenbizonyítékok.
7. Az újkori filozófia kezdetei. A reneszánsz társadalomfilozófia. Dante, Machiavelli, Morusz Tamás, Campanella, Erasmus.
8. Nicolaus Cusanus és Giordano Bruno filozófiája.
9. Francis Bacon empirikus filozófiája.
10. Descartes racionalista filozófiája.
11. Spinoza filozófiája.
12. Leibniz filozófiája.
13. Társadalmi szerződés elméletek a francia és az angol felvilágosodás - Hobbes, Locke, Rousseau - filozófiájában.
14. A francia felvilágosodás. Montesquieu, Rousseau, La Mettrie, Diderot, Voltaire.

II. félév: kollokvium FILOZÓFIA 2.

1. A szenzualizmus Locke, Berkeley, Hume filozófiájában.
2. A felvilágosodás a német filozófiában. Kant, Herder.
3. Fichte, Schelling, Hegel filozófiai elmélete.
4. Schopenhauer filozófiája.
5. Nietzsche és Bergson filozófiája.
6. A XIX – XX. századi materialista filozófiák.
7. A pozitívizmus.
8. Az egzisztencialista filozófia.
9. A hermeneutika filozófiai elmélete.
10. A logikai pozitívizmus.
11. A posztmodern a filozófiában.
12. A perszonalizmus.
13. A keresztény filozófia a XX. században.

A kollokviumon az adott félévi, az ajánlott irodalomban szereplő, valamelyik tétel anyagához kapcsolódó és szabadon választható - kb. 30 oldal terjedelmű forrásszöveg/részlet/ ismeretéről is számot kell adni.

Összefoglaló művek:

NYÍRI Tamás: A filozófiai gondolkodás fejlődése. Szent István Társulat. 1991. Tankönyv.

TURAY Alfréd: Filozófiatörténeti vázlatok. Szent István Társulat. 1997. Tankönyv.

KECSKÉS Pál: A bölcsélet története főbb vonásaiban. Gede Testvérek K. 2001.

ANZENBACHER, A.: Bevezetés a filozófiába. Herder. 1993.

BOLBERITZ Pál: Isten, ember, vallás. Ecclesia K. 1982.

Filozófia - SH Atlasz. Springer - Verlag. Bp., Berlin. 1993.

DURANT: A gondolat hősei. Göncöl Kiadó. 1990.

HALASY - NAGY József: A filozófia. Pantheon. 1991.

Filozófiai kisenciklopédia. Kossuth K. 1993.

PAIS István: A görög filozófia. Gondolat K. 1982.

Forrásszövegek:

I. félév

Görög gondolkodók 1. Thalestól Anaxagoraszig. Kossuth K. 1992.

Görög gondolkodók 2. Empedoklésztől Demokritoszig. Kossuth K. 1992.

A szofista filozófia. Atlantisz. 1993.

Sebestyén Károly: A cinikus filozófia. Farkas Lőrinc Imre K. 1994.

PLATON: Az állam. In: Platon összes művei II. Európa K. 1984.

ARISZTOTELÉSZ: Kategóriák. Kossuth K. 1993.

ARISZTOTELÉSZ: Metafizika. Hatágú Síp Alapítvány. 1992.

ARISZTOTELÉSZ: Politika. Gondolat K. 1967.

ARISZTOTELÉSZ: Nikomachosi etika. Magyar Helikon. 1971.

ARISZTOTELÉSZ: Lélekfilozófiai írások. Európa K. 1988.

ARISZTOTELÉSZ: Poetika. Kossuth K. 1992.

Sztoikus etikai antológia. Gondolat K. 1983.

LUCRETIUS: A természetről. Debrecen. 1957.

EPIKTÉTOSZ: Kézikönyvecske. Európa K. 1978.

Kínai filozófia I - III. Akadémiai K. 1962.

PLOTINOSZ: Istenről és a hozzá vezető utakról. Farkas Lőrinc Imre K. 1993.

SZENT ANZELM, Canterbury: Monologion - Proslogion. MTA Filozófiai Intézet. Bp. 1991.

SZENT ÁGOSTON: A boldog élet. A szabad akaratról. Európa K. 1989.

AUGUSTINUS: Vallomások.

SZENT TAMÁS, Aquinoi: Summa Theologiae I./1.

SZENT TAMÁS, Aquinoi: Az értelem egysége. Ikon K. 1993.

SZENT TAMÁS, Aquinoi: A létezőről és a lényegről. Helikon K. 1990.

SZENT TAMÁS breviáriuma. Szent István Társulat. 1968.

Kis Szent Tamás dogmatika. Szarvas. 1993.

ABAEIARDUS: Etika. MTA Filozófiai Intézet. 1989.

Reneszánsz etikai antológia. Gondolat K. 1984.

DANTE, A.: Az egyeduralkodó. Kossuth K. 1993.

MACHIAVELLI, N.: A fejedelem. Magyar Helikon. 1964.

MORUS T.: Utópia. Magyar Helikon. 1963.

CAMPANELLA: Napállam. Phönix K. 1942, más címen: A Napváros. Gondolat K. 1959.

ERASMUS: A Balgaság Dícsérete. Helikon K. 1958.

ERASMUS: A keresztény fejedelem neveltetése. Európa K. 1987.

ERASMUS: A béke panasza. Bp. é.n. Új könyvtár.

BRUNO, G.: Az okról, az elvről és az egyről. A végtelenről, a világegyetemről és a világokról. In: Két párbeszéd. Európa K. 1972.

BACON, F.: Novum Organum I. és Új Atlantisz. Művelt Nép K. 1964.

DESCARTES: A módszerről. In: Válogatott filozófiai művek. Akadémiai K. 1952.

DESCARTES: Elmélkedések a metafizikáról. Franklin K. 1906.

SPINOZA: Etika. Akadémiai K. 1952.

SPINOZA: Politikai tanulmány és levelezés. Akadémiai K. 1957.

LEIBNIZ, G. W.: Monadológia. A természet és a kegyelem ésszerűen megalapozott elvei (Theodicea) Új rendszer a szubsztanciák természetéről. In: Válogatott filozófiai írásai. Európa K. 1986.

HOBBS: Leviatán. Magyar Helikon. 1970.

LOCKE: Levél a vallási türelemről. Akadémiai K. 1973.

LOCKE: Értekezés a polgári kormányzatról. Gondolat K. 1986.

MONTESQUIEU: A törvények szelleméről I - II. Akadémiai K. 1962.

ROUSSEAU: Társadalmi szerződés. In: Értekezések és filozófiai levelek. Magyar Helikon. 1978.

VOLTAIRE: Értekezés a türelmességről. In: Válogatott filozófiai írásai. Akadémiai K. 1991.

A francia felvilágosodás morálfilozófiája. Gondolat K. 1975.

Brit moralisták a XVIII. században. Gondolat K. 1977.

MANDEVILLE, Bernard: Vizsgálódás az erkölcsi erény eredetéről. In: Brit moralisták a XVIII. században.

BENTHAM, Jeremy: Bevezetés az erkölcsök és a törvényhozás alapelveibe. In: Brit moralisták a XVIII. században.

II. félév

LOCKE: Értekezés az emberi értelemről I-II. Akadémiai K. 1973.

BERKELEY: Tanulmány az emberi megismerés alapelveiről és más írások. Gondolat K. 1985.

HUME: Vizsgálódás az emberi értelemről. Franklin. 1906. Másik kiadás címe: Tanulmány az emberi értelemről. Helikon. 1973.

HERDER, J. G.: Eszmék az emberiség történetének filozófiájáról. Gondolat K. 1978.

KANT: A tiszta ész kritikája. Akadémiai K. 1981.

KANT: Az erkölcsök metafizikájának alapvetése. A gyakorlati ész kritikája. Az erkölcsök metafizikája. Gondolat K. 1991.

KANT: A vallás a pusztán ész határain belül. Gondolat K. 1974.

HEGEL: A szellem fenomenológiája. Akadémiai K. 1961.

HEGEL: A jogfilozófia alapvonalai. Akadémiai K. 1971.

SCHOPENHAUER: A világ mint akarat és képzet. Európa K. 1991.

SCHOPENHAUER: Az akarat szabadságáról. Hatágú Síp Alapítvány. 1991.

SCHOPENHAUER: A halálról. Az élethez való akarat. Az élet semmisségéről. In: Szerelem, élet, halál, életbölcesség. Göncöl K.

NIETZSCHE, F.: Túl jön és rosszon. In: Válogatott írásai. Gondolat K. 1972.

NIETZSCHE, F.: Imígyen szóla Zarathustra. Göncöl K. 1988.

NIETZSCHE, F.: Ecce homo. Göncöl K. 1992.

NIETZSCHE, F.: Az értékek átértékelése. Holnap K. 1994.

BERGSON: Bevezetés a metafizikába. In: Tudomány és művészet I. Atheneum K. 1910.

BERGSON: Idő és szabadság. Szeged. 1990.

MARX: Gazdasági - filozófiai kéziratok 1844-ből. Kossuth K. 1976. és MEM 42. k.

Anarchizmus. Századvég K. 1993.

Anarchizmus ma. T-Twins K. 1994.

MARCUSE, H.: Az egydimenziós ember. Kossuth K. 1990.

COMTE, A.: A pozitív szellem. Helikon K. 1979.

SPENCER: Alapvető elvek. Budapest. 1909. Másik kiadás címe: COLLINS: Spencer Herbert synthetikus filozófiájának kivonata.

SPENCER: Értelmi, erkölcsi és testi nevelés. Bp. Hornyánszky, 1906.

HUSSERL, E.: Válogatott tanulmányai. Gondolat K. 1972.

SCHLEIERMACHER, F.: A hermeneutika fogalmáról. In: Filozófiai hermeneutika. Szöveggyűjtemény. Budapest, 1990.

DILTHEY, W.: A hermeneutika keletkezése. In: A történelmi világ felépítése a szellemtudományokban. Gondolat K. 1974.

GADAMER, H.-G.: Igazság és módszer. Gondolat K. 1984.

Szöveg és interpretáció. Cserépfalvi K. 1991.

ARISZTOTELÉSZ: Hermeneutika. Kossuth K. 1994.

A posztmodern állapot. Századvég K. 1993.

DERRIDA, KANT: Minden dolgok vége. Századvég K. 1993.

HABERMAS: A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása. Századvég K. 1993.

A Bécsi Kör filozófiája. Gondolat K. 1972.

POPPER, K.: A historizmus nyomorúsága. Akadémiai K. 1989.

WITTGENSTEIN: Filozófiai vizsgálódások. Atlantisz. 1992.

WITTGENSTEIN: A bizonyosságról. Európa K. 1989.

RUSSELL, B.: A filozófia alapproblémái. Kossuth K. 1991.

KIERKEGAARD, S.: Vagy - vagy. Gondolat K. 1978.

KIERKEGAARD: Félelem és reszketés. Európa K. 1986.

KIERKEGAARD: Önvizsgálat. Isten változatossága. Új Mandátum K. 1993.

KIERKEGAARD: A szorongás fogalma. Göncöl K. 1993.

KIERKEGAARD: A halálos betegség. Göncöl K. 1993.

HEIDEGGER, M.: Léte és idő. Gondolat K. 1978.

HEIDEGGER, M.: Az idő fogalma. Kossuth K. 1992.

JASPERS, K.: Bevezetés a filozófiába. Európa K. 1989.

JASPERS: Ész és egzisztencia. In: Ész, élet, egzisztencia II - III. Társadalomtud. Kör. Szeged. 1992.

MARCEL önmagáról. Mai írók és gondolkodók 2. Róma. 1988.

SARTRE: Egzisztencializmus. Hatágú Síp Alapítvány. 1991.

SARTRE, J.-P.: A szabadságról. Kossuth K. 1992.

TEILHARD DE CHARDIN, P.: Az emberi jelenség. Gondolat K. 1973.

TEILHARD DE CHARDIN, P.: Út az Ómega felé. Szent István Társulat. 1980.

RAHNER, K.: A hit alapjai. Szent István Társulat. 1983.

RAHNER, K.: Az ige hallgatója. Gondolat K. 1991.

WEISSMAHR Béla: Isten léte és mivolta. Teológiai kiskönyvtár. II. I. Róma. 1980.

WEISSMAHR Béla: Bevezetés az ismeretelméletbe. Teológiai kiskönyvtár. I.2. Róma. 1978.

BOROS László: A köztünk élő Isten. Prugg Verlag. Eisenstadt. 1970.

NEMESSZEGHY Ervin: Az anyagi világ. Teológiai kiskönyvtár. IV. I. Róma.

A jegyzékben szereplő művek a főiskola könyvtárában megtalálhatóak.

A filozófia előadásokon szereplő idézetek

Hérakleitosz

- „a bölcs ember csupán szemlélni kívánja a taót, hisz ez magától érvényesül.”
 „(H:B1) Minden dolog a szabály szerint történik.”
 „(H54) A láthatatlan összefüggés erősebb a láthatónál.”
 „(Pyth44B10) A harmónia mindenképpen ellentétes dolgokból lesz. A harmónia ugyanis a sokféle dolgokból összekeverték egyesülése, és a kétféleképpen gondolkodók egy értelemre jutása.”
 „(H67a) A lélek is az isteni tűzből való, s mind pók a hálóban úgy lakik az emberi testben, annak minden sérülését gondosan javítgatja.”
 „(H:B41) A bölcsesség irányít mindent valamennyi dologban.”
 „(H114) A bölcs tehát tiszteletben tartja a törvényeket, melyek mind az isteni TV-ben, az általános világrendben gyökereznek.”
 „Egy minden dolog.(=tűz)”
 „(H:B26) Ki nem lobbanhat a tűz, csak lejjebb szállhat a lángja.”
 „Ugyanabba a folyóba lépünk és nem ugyanabba, ugyanazok vagyunk és nem ugyanazok.” „Nem léphetünk kétszer ugyanabba a folyóba.”

Pythagorász

- „A szám mindenneknek szubsztanciája.(58A8)”
 „(4) A számok maguk a dolgok”. „a többi dolgok is – úgy tűnt - egész lényegükben a számokhoz hasonlítanak.(58A4A5)
 „Az arány a számok összhangja.(5)”

Démokritosz

- „(B164) A valami sem létezik inkább, mint a semmi – valaminek a testet, semminek az űrt nevezi.”
 „(B125) Csak megszokás folytán van szín, édes és keserű, a valóságban azonban csak atomok és űr van.”
 „(A135) A súlyost és a könnyűt nagyság szerint választja el, a súlyosság természete a nagyságban van.”
 „(A37) A teret még Űrnek, Semminek, és Határtalannak is nevezi, viszont a lényegeket (atomok) mindegyikét valaminek, szilárdnak és létezőnek hívja. Ezeket a lényegeket oly kicsiknek tartja, hogy elkerülik érzékelésünket. .. Tehát ezekből mint elemekből származtatja és rakja össze a szemmel látható, érzékelhető tömeget.[Az atomok] kavarnak és mozognak az Űrben.”

2. SZOKRÁTÉSZ FILOZÓFIÁJA

Vázlat

I. A megismerés módszerei

1. Irónia.

2. Bábáskodás.

3. Fogalomalkotás.

A meghatározás szerkezete:

- A közvetlen nemfogalom megkeresése (genus procsimum).
- A nemfogalom alá tartozó többi fajfogalomtól való megkülönböztetés. (differentia specifica).

A deffiníció a dolog állandó vonását, lényegét kell, hogy tartalmazza. Ez a meghatározás egyedi dolgok esetén nem tehető teljessé.

Pl. általános fogalom: a toll (= minden toll). A toll egy olyan íróeszköz, amely tintával ír.

Pl. egyedi fogalom: ez a toll.

S(zubjektum)

P(redikátum)1

P2

P3

Ez a toll egy olyan toll, amelyik golyós, piros tintával ír, zöld műanyag szára van,

P4

P5

P6

X gramm súlyú, y atom van benne, z karcot tartalmaz, stb. Végtelen sok állítmány lehet, technikailag is lehetetlen mindet felsorolni és ezáltal teljessé tenni a meghatározást. (Idő, vizsgáló eszközök, pénz stb. hiánya)

4. Indukció.

- Az indukció olyan következtetés, amelyben az egyesekből következtetünk az általánosra. Az ellentéte a dedukció.

Az indukció lehet:

• Teljes indukció

	S	P1	P2	P3
1. premissza	Pl.:	1. sz. hattyú fehér , 3 kg súlyú, 400 toll		
2. premissza		2. sz. hattyú fehér , 5 kg súlyú, 500 toll		
3. premissza		3. sz. hattyú fehér , 4 kg súlyú, 600 toll		
n. premissza		n. sz. hattyú fehér , x kg súlyú, y toll		
Konklúzió		Minden hattyú fehér		

Teljes indukció: ha az összes hattyút megvizsgálom.

Ez csak ritkán – általában kis számosságnál – lehetséges.

- Részleges indukció: csak néhány egyest, azaz hattyút vizsgállok meg.

II. Etika

Ki a boldog? Boldog az, aki tudja, hogy mi a jó. Mi a jó? Jó az, ami hasznos. Mi a hasznos? Hasznos az, ami megfelel az Isten törvényeinek, és a városállam törvényeinek.

A filozófia előadásokon szereplő idézetek

Platón

„Nincs e az általunk imént alapított államban a polgárok egy részének birtokában olyan **tudomány**, melynek segítségével az állam nem az ő tagjaik valamelyikének, hanem az **állam egészének érdekében** határoz afelől, hogy miképp viselkedik leghelyesebben saját polgáraival szemben? (Állam IV.)”

Az államban „a hitvány tömeg vágyait elnyomják a csekély számú, de legkiválóbb elem vágyai és józan esze (Állam IV.)”

Erény: a jó lélek, állandó, szabad mozgása (Kratylos) **Erények:** bölcsesség, bátorság, mértékletesség, igazságosság (Respublika IV. 441).

Patrisztika

Alexandriai Kelemen: „Tudó – hívő: a *gyermek*: hisz, a *felnőtt*: tud + hisz.

Szt. Ágoston.

Brev.51. „...bizonyos, hogy a magismert és világos igazság tekintélye a legnagyobb.”

Brev.54. „Távol legyen tőlünk, hogy higgyünk anélkül, hogy annak indoklásáról lemondanánk, vagy azt ne keresnénk.” „Tehát az üdvösség tanához tartozó bizonyos dolgokban, amelyeket még ésszel nem foghatunk fel, az ész a hit előzze meg.”

Brev.54. „De igaza van annak is, aki azt mondja: belátni szeretném, hogy higgyem” „Értsd meg szavaimat, hogy higgy, higgy, hogy megértsd az Isten ígését.”

Br89. Isten lénye: Isten az a lényeg, vagy szubsztancia, amely változhatatlan. Őt illeti meg a lét. Ami ugyanis változik, nem tarja meg a létét.

Jó: „Nem volnának változó jók, ha nem létezne a változatlan jó. Br73. „A változó jó a jóban való részesedés által jó. Br73.

„Ha képes vagy a jót önmagában felfogni, Istent fogod föl.” Br74.

Br72. Az emberek megkérdezik az érzékszerveikkel a természetet azért, hogy „ami láthatatlan Istenben, (azt) az értelem a teremtmények révén felismerhesse.”

Az igazság: Br66. „Ha elménkkel lenne azonos a megtalált igazság, maga is változó lenne. Ezzel szemben az igazság önmagában megmarad (állandó).

Felettünk áll. Elismerjük Istennek, ha nincs valami annál is felsőbb. Így maga az igazság az Isten. Bármint legyen is, mégsem tagadhatod, hogy van Isten.”

Illumináció tana: (Vallomások) „Ne menj ki a piacra, magadba térj vissza. Az ember belsejében lakik az igazság.”

Boldogság: „Mi más a boldog élet, mint valami örökkévalónak a bírása ismeretünkben?

Mert örökkévaló az ami a lélektől el nem vehető(Brev.360.)”

„Isten abban van jelen, aki Isten akarata szerint cselekszik.” BÉ 24.

„Aki Istent keresi, abban is kegyes Isten lakozik, de még nem boldog. BE34

„Aki már megtalálta Istent, abban kegyes Isten lakozik és boldog.” BE34

„Ha valaki elhatározza, hogy **boldog** lesz, akkor valami olyat kell megszereznie magának, amely **maradandó**, s a sors viharai nem tudják elragadni tőle. Aki bírja magában Istent, az boldog. .. Isten abban van jelen, aki Isten akarata szerint cselekszik.” BE23–24.

„Én a józanágot, azaz a szerénységet és a mértékletességet tartom a legnagyobb erénynek.” BE46.

- Br.137 A [szabad]AKARAT: a lélek kényszermentes működése valami megtartására, vagy megszerzésére. Minthogy hatalmunkban van, SZABAD.

Br.139. Isten előre tudja jövőendő boldogságodat, ... de ez nem jelenti azt, hogy nem [szabad] akaratedből leszel boldog.

Br.143. A szeretet semmi más, mint valamit önmagáért szeretni.

”(SZA 104)Isten viszont, amikor megbünteti a bűnöst, nemde azt mondja: miért nem arra használtad a szabad akaratot amire adtam?”

- ◊ „(SZA 249) Az ember az ÉRTELEM segítségével fogja fel az intelmet, és BÖLCSESSÉGÉVEL szívleli meg.”

Br258. „Az értelem segítségével fogadjuk be a (erkölcsi) parancsot, a parancs teljesítése révén válunk bölccsé.”

Br372. „Ha a lopást nem hajtottad végre,... akiét elvenni szándékoztál, nem vesztett semmit, de te megítéltet sz a lopásért.”

Br372. „Sok cselekedet lehetséges, melynek jó a látszata, de nem sarjad a szeretet gyökeréből.” „szeress és tedd, amit akarsz.”

Br.378. „.... az erény egyáltalában semmi egyéb, mint legfőbb szeretet Isten iránt.”

Br379. A félelem szolga, a szeretet szabad. „Cselekedd akár a büntetés félelméből, amíg nem vagy arra képes az igazságosság szeretetéből.”

Br380. „Nem tiszta a szív, ha Istent jutalomért tiszteljük.”

Isten városa.Br448. A szolgaság a bűn következménye. Természeténél fogva egyetlen ember sem szolgálja az embernek, vagy a bűnnek.

„(SZA 104) Amit nem (szabad)akarattal teszünk, azt sem bűnnek, sem jó cselekedetnek nem lehet nevezni.”

„A természetes tudatlanság és a képesség természetes hiánya nem számít a lélek bűnének, csupán az, ha nem törekedett a tudásra.... (SZA 166)”

Br.405. „Amit magad nem akarsz elszenvetni, másnak se tedd.” „Mily sok ember található, aki mást megtéveszteni akar, de senki sem akarja, hogy őt megtévezzék.”

Máté 7,12 Az arany szabály. „Amit akartok, hogy veletek tegyenek az emberek, ti is tegyétek velük.”

A filozófia előadásokon szereplő idézetek

Lukács 6,31 „Úgy bánjatok az emberekkel, ahogy akarjátok, hogy veletek is bánjanak.”

2 kor 3,6.

„Ő [Isten] tett arra alkalmassá, hogy az Újszövetség szolgálói legyünk, nem a betűé, hanem a léleké. Hiszen a betű öl, a lélek pedig éltet.”

Szt. Tamás

„(STh103f398)...a dolgok mozgásukban és tevékenységükben az isteni jósághoz való hasonlatosságra törekszenek.” „mivel minden egyes dolog – **részesedett formája által** – az isteni jóságból származik,(101.f.) ezért minden egyes teremtmény mozgása és tevékenysége az isteni jóságra, mint célra irányul.”

„Az értelmet valamely külső dolog tökéletesíti ..Ezért az értelmi aktus [tevékenység] során az ember segítségére szolgálhat bármely külső dolog...nemcsak Isten, hanem angyal, sőt egy tanultabb ember is.”

„Az emberi akarat nincs alávetve az égitestek hatásainak, hanem szabad döntéssel követheti azokat, vagy ellenállhat nekik.”

„Az akarat nincs úgy alávetve a szenvedélyeknek, hogy szükségképp követnie kellene azok ösztönzéseit, hanem hatalmával képes visszaszorítani a szenvedélyeket az értelmi ítélet által.”

„Az értelem és az akarat az emberi tettek tulajdonképpeni irányítói.”

„A rosszat akarni sem nem szabadság, sem nem része a szabadságnak.(De Verit.22,6)” „A vétkezés a szabadság hiányosságához tartozik.(I.62,8 ad3)”

„... a szabad akarat cselekedete a választás, a választás ugyanis azokról történik, amelyek a célhoz vezetnek, nem pedig a végső célról. (C.Gent.IV.95)”

Dante

„A részeknek az egészhez igazodó rendje a tökéletesebb.” = az országot is egynek kell alárendelni.(11)

„Az emberiségnek akkor megy legjobban a dolga, ha egyetlen mozgató és egyetlen TV szabályozza. Két fejedelem között viszály támadhat → kell, aki felettük áll.”

„A monarcha számára semmi sincs, amit megkívánhatna, hiszen joghatóságának csak az óceán szab határt. A fejedelemségek egymást határolják.(19)”

„A monarchiának az emberi nemet a maga közös, mindenkire egyaránt vonatkozó szabályai szerint kell kormányoznia. Az egyes országoknak (=fejedelemségeknek) sajátos, külön TV-ei vannak.(27)”

Machiavelli

„A fejedelem ne térjen le a jó útról szeszélyből, de tudjon rosszat cselekedni szükségből.(270).” „A fejedelem, aki a hatalmát meg akarja tartani, tanulja meg azt is, hogyan lehet gonosz.(271)

„Az embereket vagy meg kell vásárolni, vagy teljesen ártalmatlanná kell tenni.(271)

„... tanácsos tettetni a jámborságot, hűséget, emberséget, vallásosságot – de légy elkészülve arra, hogy ha szükséges, megváltozz, és az ellenkezőjét cselekedd.(271)” „Ahol a haza létéről vagy nem létéről van szó, nem aggodalmaskodhatunk azon, hogy valami igazságos vagy igazságtalan, gyengéd vagy szörnyű, dicsérendő vagy szidalmazandó.(275)” „Akik kerültek a kegyetlen eszközöket még békés időben sem tudták megtartani a hatalmat.”

Morusz Tamás

„A tulajdon, a pénz, az arany fordítja ki az embert a természetéből, ez teszi számára a rosszat kellemessé. Ha nincs többé tulajdon, pénz, arany akkor maga munka, a mások segítése, a jó lesz a kellemes – az emberek szabad választásának tárgya.”

Erasmus

A balgaság dicsérete:

„A tudás azonban felfuvalkodottá tesz, a szeretet ellenben épít. Aki tetszeleg tudásában még nem értette meg, mi a helyes ismeret.” = A relatív tudást abszolútnak képzelik

„Soha véresebb uralmi időszakok nem voltak, mint amikor filozófusok vagy irodalmárok öléebe hullott a hatalom.(76)” „Szokratész visszautasította a bölcs nevet, mert az csak az istenséget illeti meg.”

A béke panasza: „Isten úgy osztotta fel az emberek között a lelki adottságokat, hogy

senkinek sem adott mindenből, így tehát mindenki rászorul a többi segítségére. Ezért oltotta Isten az emberbe a szeretet érzését.(44)”

„Mindkét fél kitűzi a keresztet. Hogyan lehet ez? Hát akkor a keresztnek küzdenie kell a kereszt ellen, Krisztus pedig önmagával áll csatasorban? Miért nem teszitek meg döntőbírátokká a bölcs embereket, apátokat, püspököket.(86)”

„Ha a pápa a háborúra hívja az emberiséget, tüstént engedelmeskednek neki. Miért nem tesznek eleget a felhívásának, ha az a békére irányul?(86).

Nicolaus Cusanus

„a világ nem végtelen, végesnek mégsem gondolható, mert hiányoznak nála azok a határok, amelyek közrefogják.”

G. Bruno

„Kétkedem a Fiú (az Atya intellektusa) és a Szentlélek (az Atya szeretete) személyében [inkvizíciós jkv.]

Panteizmus:

„Az állatok és növények is a természet élő megnyilvánulásai, s a természet maga nem egyéb, mint a dolgokban rejlő Isten.”

„Isten (világlélek), vagyis az intelligencia nem külső okozója a forgásnak és keringésnek; Hozzá ugyanis sokkal méltóbb, hogy belső elve legyen a mozgásnak...”

„Egy az abszolút lehetőség, egy a valóság, egy a forma vagy lélek, egy az anyag vagy a test, egy a tárgy, egy a létező, egy a legnagyobb és a legjobb, melyet nem lehet felfogni.”

„A lélek úgy van a testben, mint a kormányos a hajóban. A kormányos, amennyiben együtt mozog a hajóval, része annak, ha ellenben tekintetbe vesszük, hogy azt kormányozza és mozgatja, akkor nem fogjuk föl résznek, hanem egészről külön való tényezőnek.”

„Az egyetemes ész a világlélek legbensőbb, legvalódibb képessége és ama része, amellyel hatni képes.”

A világ végtelenségéről: „... az isteni jóságához és hatalomhoz méltatlannak tartom, hogy – mikor képes volt e világon kívül egy másikat és még ∞ -ül sokat létrehozni – egy egyetlen véges világot teremtsen.”

Francis Bacon

„Az ember mint a természet szolgája és tolmácsa, annyit cselekszik és annyit ért meg, amennyit a természet rendjéről szóló megfigyelései megengednek neki, nem tud többet és nem is képes többre.”

„Az emberi tudás és hatalom (a természet fölött) egy és ugyanaz.”

(Barlang:) „kinek milyen az egyéni természete, milyen neveltetésben részesült, kikkel érintkezik (7.34).”

„Ez az iskola annyira elmerül a valóság részleteibe, hogy a nagy egészet csaknem elhanyagolja, a többiek viszont a nagy egészet bámulják olyannyira, hogy el sem hatolnak a természet egyszerűségéhez.”

(Piac:) „.....Ezért feneklenek meg a tudósok nagy és ünnepélyes vitái gyakran a szavak értelmezése körüli összecsapásokban, holott jobb volna, ha – a matematikusok szokása szerint – inkább ezen kezdenék és meghatározásokkal rendet teremtenének a szavak között.”

A filozófia előadásokon

szereplő idézetek

I. félév

LXI. (Színház:) „...kizárólag színpadra való elméletköltemények és kiforgatott bizonyítási módszerek szüleményei.”

„A hamis filozófia tévedései (tehát) három családra tagolódnak,

A)a szofisztikus,

B)az empirikus,

C)a babonás filozófiára.

(Arisztotelészről) LXI. „Számtalan más önkényes állítást aggatott rá a valóságra, mért az volt a legfőbb gondja, hogy egy kérdésre se maradjon adós a válasszal, minden szavában legyen pozitív tartalom, a dolgok belső valósága más sokkal kevésbé érdekelte.”

„ő dialektikájával rontotta meg a természetfilozófiát, mert kategóriákból állította össze a világot.”

LXI. „néhány kísérlet szűkmarkú és homályos tanulságára támaszkodik.” = kevés kísérlet. „Az empirikusok egyre csak gyűjtenek, mint a hangya, és felélik, amit gyűjtöttek.

A racionalisták: önmagukból szőnek fonalat, mint a pók.

Pedig a méh választja kettejük közül a helyes utat, mert a kert és a mező virágaiból hordja össze anyagát, de saját képességeinek megfelelően alakítja át és rendezi el.”

(Módszer:) XL. „A ködképek végleges szétosztásának leghatékonyabb eszközei

természetesen az igazi indukció útján alkotott fogalmak és axiómák, de már az is nagy haszonnal jár, ha a ködképekre felhívjuk a figyelmet.”

„Az igazi tudás az okok ismerete.”

Descartes (1598–1650)

Szubsztancia: olyan dolog, amely úgy létezik, hogy létezéséhez semmi más dologra rá nem szorul.(153)

Isten: „nem teremtett és független gondolkodó szubsztancia.”

Istenbizonyítások:

Isten bennünk lévő fogalmából: „...minthogy a legtökéletesebb lény képze megvan bennünk, joggal kutathatjuk, mely októl kaptuk.egészen bizonyosak vagyunk, hogy csak oly lénytől kaphattuk, melyben minden tökéletességnek foglalatja tényleg megvan, azaz egy valósággal létező Istentől” (Anselmus is!)

„...a legtökéletesebb lény képzetében a szükséges és örökkévaló lét foglaltatik, okvetlenül következnie kell, hogy a legtökéletesebb lény van. (140)

„a végtelen szubsztancia,.ha egy igazán végtelen szubsztancia nem helyezte volna belém, mégsem lehetne bennem, mért hiszen én véges lény vagyok.”

A filozófia előadásokon szereplő idézetek I. félév

(143) „Minthogy tehát egyedül Isten az igazi az igazi oka mindennek, ami van, vagy lehet, világos, hogy a bölcselkedés legjobb módja az, ha Isten ismeretéből iparkodunk az általa teremtett lények magyarázatát leszámaztatni.”
(154) A szubsztanciát az attribútumaiból ismerjük meg”

„A **teremtett dolgokban** is azt, ami mindig azonos marad bennük, ... nem minőségnek, v. modusznak, hanem attribútumnak kell neveznünk.”

Végtelen – határtalan: (144) „.. mindazt, , amiben valamely szempontból határt nem találunk, nem ∞ -nek fogjuk mondani, hanem olyannak fogjuk tekinteni, mint aminek nincsen vége, határa (határnélküli)” „Minthogy magunk végesek vagyunk, képtelenség volna, ha a ∞ -ről valami határozottat akarnánk mondani” „Ilyeneken csak azok törnek a fejüket, akik elméjüket ∞ -nek tartják.”

Módszer:

„Az emberek egyenlők mint eszes lények, de a képességeik különbözők. A MÓDSZER segítségével kiküszöbölhetők a különbségek. A módszer ugyanúgy kiegyenlíti a különbségeket, mint a körző használata a kézügyességbeli különbségeket a kör **Elmélkedések a metafizikáról c.**

68. „Az érzékek néha megcsaltakazokban, akik csak egyszer is megcsaltak, többé ne bízunk meg teljesen soha.”

„Semmi nincsen, amiben valahogy ne kételkednék.” (1. szabály)

„mindaddig akarok ezen az úton haladni, míg valami biztosat nem tudok.”

„Soha semmit ne fogadjak el igaznak, míg nyilvánvaló módon nem ismertem meg annak.” (72.) = lehetetlen benne kételkednem, minden, amit tisztán és világosan átlátok: IGAZ. „Amikor hittem, vagy csak gondoltam valamit, akkor bizonyára léteztem is.” (**cogito ergo sum = gondolkodom, tehát**

vagyok).

Értekezések a módszerről c.:

„...el kell vetnem mint feltétlen hamisat, mindazt, amiben csak a legkisebb mértékben is kételkedhetem, hogy lássam, nem marad-e végül is valami a meggyőződésemben, ami teljesen kétségbevonhatatlan. S mivel észrevettem, hogy ez az igazság: **gondolkodom, tehát vagyok**, olyan szilárd és olyan biztos, hogy a szkeptikusok legtúlzóbb fölvetései sem képesek azt megingatni, ezért úgy gondoltam, hogy aggály nélkül elfogadhatom a filozófia amaz **első elvének, (axióma)** amelyet kerestem.”
rajzolásánál.”

Szabadság.

„.... a **legsabadabb** cselekedet egyúttal a legjobb is, azaz a világ rendjének leginkább megfelelő.

Spinoza

„(I/18) Isten minden dolognak immanens, nem pedig transzcendens oka.”

A filozófia előadásokon szereplő idézetek

I. félév

„Ez a szubsztancia önmaga oka, lényege a létet szükségképpen magába zárja.”(I. def.1.)

„I/24) Az Istentől létrehozott dolgok lényege nem foglalja magában a létezést.(=nem változatlan lényegeket)”

„(I/25) Isten nemcsak a dolgok létezésének, hanem lényegének is hatóoka (teremtett természet).

Minden szubsztancia szükségképpen **végtelen**. Véges nem lehet, mert akkor egy másik ugyanolyan természetű szubsztancia határolná(I/8)

„Istenen kívül nem lehet és nem gondolható semminemű szubsztancia. (I/14)A dolgok természetében csak egy szubsztancia van s ez feltétlenül végtelen.(I/14/1)”

Kiterjedés. „A kiterjedés Isten attribútuma, vagyis Isten kiterjedt dolog.(2/2)

Gondolkodás. „A gondolkodás I. attribútuma, vagyis I. gondolkodó dolog(2/1).

”(I/4)Két vagy több különböző dolog vagy a szubsztanciák attribútumainak, vagy a szubsztanciák affekcióinak különbözőségénél fogva különbözik egymástól.”

Szükségszerűség: „A dolgok természetében nincs semmi véletlen, hanem az isteni természet szükségszerűsége determinál mindent bizonyos módon való létezésre és működésre. (I.f.29.t.)” ”(I/33/1)Szükségszerűnek mondunk egy dolgot vagy lényegénél fogva, vagy okánál fogva.”

Akarat: „Az akarat nem nevezhető szabad oknak, hanem csak szükségszerű oknak(I/32).”

„(II/7) A képzetek rendje és kapcsolata ugyanaz, mint a dolgok rendje és kapcsolata.”

„Minél jobban megismerjük az egyes dolgokat, annál jobban megismerjük Istent.”(V.f.24.tétel) A természet szeretete Isten értelmi megismerése. = a legmagasabb rendű szabadság.

Hamisság: „(II/35) A hamisság a megismerés hiányában van, amelyet az inadekvát, vagyis csonka és zavaros képzetek foglalnak magukban.”

Leibniz (1646–1716)

„(Hegel: Fil.tört.III/325) Ezek a monások nem anyagiak vagy kiterjedtek, nem is keletkeznek, sem pedig nem pusztulnak el természetes módon; hanem csak Isten teremtése által kezdődhetnek és megsemmisítés által végződhetnek.”

„(Hegel: Fil.tört.III/325) Ha feltesszük a sokaság realitását, akkor egyáltalán nem lehet átmenet; mindegyik végső, abszolút önálló....Ha önálló szubsztanciákat teszünk fel, mint Descartes, akkor nem gondolhatunk oksági kapcsolatot; mert ez befolyást feltételez, az egyiknek vonatkozását a másira, s így a másik nem szubsztancia.”

egyszerű monász: szubsztancia (Th293)

A filozófia előadásokon szereplő idézetek

I. félév

összetett monász: monászok egysége, központi monásza van. (Th293)
(Th299) „Isten legmagasabb tökéletességéből következik, hogy létrehozván a világegyetemet, a lehető legjobb tervet választotta, amelyben a legnagyobb fokú változatosság párosul a legnagyobb renddel.” Az eredmény tehát „a tényleges világ kell, hogy legyen, amely a lehető legtökéletesebb.”

Determinizmus

„(Th293) A világ telítettsége következtében minden összefügg mindennel, és mivel minden egyes test hat minden más testre és elszorítja annak visszahatását, ebből következik, hogy minden egyes monász élő tükör, amely belső tevékenységgel felruházva jeleníti meg a világegyetemet a maga nézőpontjából, és ugyanúgy szabályozott, mint maga a világegyetem.”

Ismeretelmélet.

„A léleknek természete éppen abban áll, hogy mindig pontosan megjeleníti a világegyetemet: e megjelenítések egymásutánja, melyet a **lélek** önmagában hoz létre, nagyon természetesen meg fog felelni (a magában) a világegyetemben előforduló változások sorrendjének.” (Ért86)

„A belső elv tevékenysége, amely által az egyik percepcióból átmegy a másikhoz, vágy (appetitus).” „Minden sokaság az egységbe van bezárva.” <
„Isten kezdettől fogva úgy alkotta a szubsztanciák mindegyikét, hogy csakis a létével együtt belé oltott sajátos törvényeit követve, mégis összehangzik a másikkal egészen úgy, mintha kölcsönös befolyás volna. (FIT95)”

„A lelkek követik a maguk törvényeit, melyek a képzelések (=képzetek) [percepciók] bizonyos fejlődésében állnak a jó és rossz szerint, a testek is követik a magukéit, melyek a mozgás szabályaiban állnak és mégis ezen két tökéletesen különmű lény találkozik egymással, és megfelel egymásnak, mint ugyanazon mérték szerint tökéletesen szabályozott óra. (FIT159)”

Hobbes (1588–1679)

„minden ember mindenki mással szemben saját biztonsága érdekében törvényesen és joggal a maga erejére és képességére támaszkodik – tekintet nélkül a természeti törvényekre.”

„(110) ..minden ember csak azt mondhatja magáénak, amit meg tud szerezni, és csak addig, amíg birtokában tudja tartani.”

„Ahol nincs közhatalom, ott nincs TV, ahol nincs TV, ott nincs igazságtalanság (+ igazságosság sincs) (110).”

„... ameddig nincs közhatalom, amely mindenkit kordában tart, addig az emberek olyan állapotban élnek, amit háborúnak neveznek.” „mindenki háborúja mindenki ellen.”

A filozófia előadásokon szereplő idézetek I. félév

A szerződéses társadalom (állam, amely az emberek közötti társadalmi szerződéssel jön létre) **jellemzői:** „...a jog egyáltalán nem a természetből fakad, így tehát szerződéseken nyugszik. (18).”

„...az alattvalók minden TV által nem szabályozott dologban mindazt szabadon megtehetik, amit értelmük sugalmazása alapján önmaguk számára a legelőnyösebbnek tartanak. (182)”

Locke (1632–1704)

Szabadság: „A kormányzat alatt élő emberek szabadsága annyit jelent, hogy van egy állandó szabály (amit a törvényhozó hatalom alkot), amely szerint élnek...”

„...ne legyenek alávetve egy másik ember változékony, bizonytalan, ismeretlen és önkényes akaratának.”

„...senki sem károsíthat meg egy másik embert életében, egészségében, szabadságában vagy javaiban. ...kezdetben mindenkinek jogában áll megbüntetni a törvény megszegőit. (42).”

Rousseau (1712–1778)

„...az alapszerződés ... morális és törvény szerinti egyenlőtlenséget állít annak a fizikai egyenlőtlenségnek a helyébe, amelyet a természet teremthet az emberek között (486).”

„Ha kormányzat kisajátítja a főhatalmat (= az uralkodó nem tartja be a TV-ket), a társadalmi szerződés érvényét veszti (552).”

Szabadság: „...meg kell különböztetnünk az a természetes szabadságot, amelyiknek csak az egyén ereje szab határt, a polgári szabadságtól, melyet korlátok közé szorít az általános akarat (483).”

„A közakarat gyakran eltér az általános akarattól, ez utóbbi csak a közérdeket nézi, míg az előbbi a magánérdeket, s nem több a különös akaratok összegénél (492).”

„Aki lemond a szabadságáról, az ember voltáról, az emberi jogairól: a kötelességeiről mond le. Az ilyen lemondás összeegyeztethetetlen az ember természetével. . semmis az ilyen megállapodás .. A rabszolgaság joga semmis (473-6).”

„...aki nem hajlandó követni az általános akaratot, azt az egész alakulat fogja engedelmességre kényszeríteni; más szóval kényszeríteni fogják, hogy szabad legyen (483).”

„(szerződés=)azért, hogy ne essünk áldozatul egy gyilkosnak, vállaljuk, hogy meghalunk, ha valaha mi magunk válunk gyilkossá (501).”

Vagyoni egyenlőség: „egyenlőségen nem azt értjük, hogy mindenki egyforma hatalommal és vagyonnal rendelkezik. (hanem azt, hogy) egyetlen polgár sem olyan gazdag, hogy egy másik polgárt megvásárolhasson, és egyetlen egy sem olyan szegény, hogy kénytelen legyen eladni magát (516).”

A filozófia előadásokon szereplő idézetek I. félév

Montesquieu (1689–1755)

A törvények szelleme: a törvény feleljen meg:

1. A népek sajátosságainak. 2. A kormányzat természetének.

„A törvény legyen tekintettel az ország természetes alkatára: a hideg, forró vagy mérsékelt éghajlatára, a föld tulajdonságaira, fekvésére, kiterjedésére, a nép élet módjára, aszerint, hogy földművelésből, eladásból vagy állattenyésztésből él, feleljen meg a szabadság ama fokának, amit az alkotmány lehetővé tesz, legyen tekintettel végül a népesség vallására, hajlamaira, gazdaságára, lélekszámára, kereskedelmére, erkölcsére, és szokásaira.”

◇ „**A szabadság:** az a jog, hogy mindenki megteheti azt, amit a törvények megengednek...(311)”

◇ **Hatalommegosztás:** „Ha a törvényhozó hatalom a végrehajtó hatalommal ugyanabban a személyben vagy ugyanabban a hatósági testületben egyesül, nincs szabadság, mivel attól lehet tartani, hogy az ilyen uralkodó vagy az ilyen testület zsarnoki törvényeket fog hozni, és azokat zsarnoki módon fogja végrehajtani.(313)”

„Ha a bírói hatalom a törvényhozó hatalomhoz kapcsolódna, az állampolgárok élete és vagyona feletti hatalom önkényes lenne, mert a bíró törvényhozó is volna. Ha a bírói hatalom a végrehajtói hatalomhoz lenne kapcsolva, a bírónak elnyomó hatalma lenne.(114)”

„Ahhoz, hogy a hatalommal ne lehessen visszaélni, az kell, hogy a hatalom szabjon határt a hatalomnak.(313)”

Anglia alkotmánya XIX. k. VI. f.:” Minden államban háromféle hatalom van:

1. a TV-hozó hatalom,
2. a végrehajtó hatalom,
3. a bírói hatalom.”

La Mettrie (1709–1751)

1. Tanulmány a lélekről c. „Bármily kicsinynek és észrevehetetlennek tételezzük is föl a lélek kiterjedését,mégiscsak kell, hogy legyen kiterjedése, ... minthogy közvetlenül hat a testnek erre a másik óriási kiterjedésére.(81)” „Az egész agyvelőre alkalmazhatjuk tehát, hogy a lélek ott van szétterjesztve.”

2. Az embergép c. „Az Ember olyan bonyolult GÉP, hogy szinte lehetetlen egyszerűen tiszta képet alkotni róla, és következésképpen meghatározni.(407)”

”Az emberi test olyan gépezet, amely saját maga húzza fel magát; eleven képe az örök mozgásnak.(410)”

„A test csupán egy óra és a friss nyirok az órászmester.(445)”

A filozófia előadásokon szereplő idézetek

I. félév

Rousseau (1712–1778)

Értekezés: Javított-e az erkölcsökön a tudomány és a művészetek újjáéledése? „Csak akkor látjuk meg majd mire képes erény, tudomány és hatalom, ha nemes versengés sarkallja őket, és összhangban dolgoznak az emberi nem boldogulásán.(37)”

„Töméredek pályadíjat tűznek ki a kiváló értekezéseknek, egyet sem a kiváló cselekedeteknek.(33)”

„Lelkünk abban a mértékben romlott meg, ahogyan a tudományok és a művészetek közeledtek a tökélyhez.(15)”

„Nem a magunk érdemeivel büszkélkedünk, hanem a másik érdemeit kicsinyeljük.(erkölcs nélkül rosszul használjuk az eszünket) (14).”

„Kihuny a nemzeti gyűlölködés, de vele együtt a hazaszeretet is.(14)”

„Vissza a természethez?” Ez a jelmondat nem fordul elő a tanulmányban, de mintegy következik belőle. A köztudatnak jobban tetszik az egyszerű szöveg a bonyolult magyarázatoknál. (Benedek I.)

R: „Mit tegyünk hát? Döntsük le a társadalmat, ne legyen többé enyém s tied, térjünk vissza az erdőbe a medvék közé? Így okoskodhatnának ellenségeim, de én sietek elébe vágni e következtetéseknek.”(Az e-k közötti egyenlőtlenség eredetéről.)

Emil. A természetes nevelés elve. „A valóban szabad ember csak annyit akar, amennyire képes, és azt teszi, amihez kedve van.(139)”

„Tudjátok, hogy mi a legbiztosabb módja annak, hogy szerencsétlenné tegyék a gyereketeket? Ha hozzászoktatjátok ahhoz, hogy mindent megkap.(139)”

Mivel a városi élet erkölcstelen, a nevelés idejére az erkölcsös életet megőrző falura kell vinni a gyermekeket. Így már nehezebben ronthatja el őket a városi élet.

Értekezés az emberek közötti egyenlőtlenség eredetéről és alapjairól.

„Az első ember, aki bekerített egy földdarabot és azt találta mondani: ez az enyém, és oly együgyű emberekre akadt, akik ezt el is hitték neki, ez az ember teremtette meg a polgári társadalmat.(122).”

„Az erősebb többet dolgozott, az ügyesebb nagyobb hasznot húzott a munkájából.(125)”

„.miféle járomba lehetne hajtani az olyan embereket, akiknek semmire sincs szükségük? (12)”

„Az ember természeténél fogva jó, csupán az intézmények teszik rosszá”

Voltaire.(1694–1778)

Értekezés a türelmességről. Jean Calas halála alkalmából ”Az éles hitvita járványos betegség(275)”

„Az embernek általában szüksége van felebaráti segítségre, de ezt hiába várja pusztán jóindulatuktól. Sokkal valószínűbb, hogy célhoz ér, ha önértékekre

A filozófia előadásokon szereplő idézetek

I. félév

hivatkozik, s meggyőzi őket, hogy saját előnyükre cselekszenek, ha megteszik azt, amit kíván tőlük. Ezt tesszük, valahányszor cserét ajánlunk fel.(308)”

„Egy fényűzésellenes törvény ... megfosztja a mesterembereket a gazdagokkal kötött üzletből származó jogos haszontól. ...(23)”

„A szűkölködőnek a bővelkedőre kell dolgoznia, hogy egy napon majd egyenlővé válhasson vele.(23)”

Metafizikai értekezés c. „A szabadság a lélek egészsége. bármekkora erőfeszítéseket tegyünk is, értelmünknek soha nem sikerülhet valamennyi vágyunk fölött úrrá lenni. .. Csak igen kis mértékben vagyunk szabadok. Ha mindig szabadok volnánk, olyanok lennénk, mint az Isten.(194)”

Diderot (1735–1784)

Filozófiai elvek az anyagról és a mozgásról c. „A molekulára ható erő elenyészik, a molekula belső ereje nem enyészik el. Egy atom mozgatja a világot.(283)”

„Alapjában véve egyféle ok van csupán: a fizikai ok.(125)”

5. Holbach (1732–1789)

A természet rendszere c.

„A világegyetem, minden létezőnek ez a hatalmas foglalata sehol másból nem áll, mint anyagból és mozgásból teljes egészében okok és okozatok hatalmas és hézag nélküli láncolatának mutatkozik.(12)”

Determinizmus: „az emberiség sorsa mint az egyes egyedeké is, minden pillanatban olyan észlelhetetlen okoktól függ, melyeket a gyorsan múló körülmények szülnek, fejlesztenek ki és hoznak működésbe.(173)”